

Отримано: 8 лютого 2020 року

Прорецензовано: 17 лютого 2020 року

Прийнято до друку: 20 лютого 2020 року

e-mail: derbasv2003@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2020-10(78)-10-12

Дерба С. М. Фахово-виробнича (педагогічна) практика у студентів-іноземців II курсу магістратури. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 10(78). С. 10–12.

УДК: 378.147:811.161.2

Дерба Світлана Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ФАХОВО-ВИРОБНИЧА (ПЕДАГОГІЧНА) ПРАКТИКА У СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ II КУРСУ МАГІСТРАТУРИ

У статті розглянуто основні принципи організації проведення фахово-виробничої (педагогічної) практики для іноземних студентів II курсу магістратури Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сформульовано основні завдання цієї практики, особливості «пасивної» та «активної» частин педагогічної практики. Розглянуто компетентності іноземних студентів, які формуються під час проходження практики. Запропоновано анкету, яку заповнюють студенти після відвідування лекційних чи практичних занять інших викладачів кафедри української та російської мов як іноземних, а також структуру розгорнутого плану-конспекту самостійно проведеного практичного заняття для іноземних студентів бакалаврів.

Ключові слова: українська мова як іноземна, педагогічна практика, методика викладання, компетентності, структура заняття.

Svitlana M. Derba,
Candidate of Philology, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv

PROFESSIONAL PRODUCTION (PEDAGOGICAL) PRACTICE IN FOREIGN STUDENTS AND MASTER'S COURSES

The article deals with the basic principles of organization of conducting of professional-production (pedagogical) practice for foreign students of the second year of magistracy of the Institute of Philology of Kyiv National Taras Shevchenko University. The main tasks of this practice, the features of "passive" and "active" parts of pedagogical practice are formulated. The competences of foreign students, who are formed during the internship, are considered. Compulsory academic discipline The postgraduate professional practice (with a distance from theoretical studies) is separated from theoretical studies in the fourth semester of the master's program, lasts 6 weeks and is calculated for 270 hours (9 credits). Students are required to attend 10 lectures and practical classes in the higher education institution (Ukrainian, which they are taught as basic) and independently conduct the practical training in the undergraduate courses of the specialty "Ukrainian language and translation" or at the preparatory department, as well as to prepare a detailed plan specialty classes. The questionnaire that students fill out after attending lectures or practical classes of other teachers of the Ukrainian and Russian languages as foreign languages, as well as the structure of the detailed syllabus of self-conducted practical training for foreign students of bachelors is offered. The article proposes a plan of a detailed synopsis, which prepares students for independent practical training in Ukrainian as a foreign language.

Key words: Ukrainian as a foreign language, pedagogical practice, teaching methods, competences, structure of employment.

Обов'язковою частиною професійної підготовки майбутніх викладачів української мови є педагогічна практика у вищих навчальних закладах, що відповідають профілю освіти. Так, перед іноземними студентами Київського національного університету імені Тараса Шевченка стоїть завдання – удосконалити набуті знання та підвищити рівень своєї професійної підготовки.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження засвідчив, що педагогічна практика в різних аспектах досліджувалась багатьма українськими та російськими вченими, у тому числі й: О. О. Абдуліною, Н. М. Загряжкіною, М. П. Задесенцем, М. К. Козієм, Н. М. Дем'яненко, І. В. Морозом, І. М. Карпенко, Н. В. Казаковою, Л. І. Каповою, Г. Г. Кіт, А. М. Волощук та багатьма іншими. Аналіз наукових праць цих та багатьох інших авторів свідчить, що педагогічна практика залишається актуальною проблемою, і що вона допомагає формувати особистість педагога, який би відповідав сучасним вимогам суспільства [1, с. 67].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття: незважаючи на те, що лінгвісти значну увагу приділяли педагогічній практиці, досі залишається недостатньо розробленим і досить актуальним питання її удосконалення в сучасних умовах значного підвищення вимог до викладання української мови як іноземної.

Мета статті – висвітлення питань удосконалення проведення педагогічної практики іноземними студентами II курсу магістратури кафедри української та російської мов як іноземних Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, дослідження професійних компетентностей студента при здійсненні викладацької діяльності у закладах вищої освіти на базі здобутих теоретичних знань.

Обов'язкова навчальна дисципліна *Фахово-виробнича практика на посаді (з відривом від теоретичного навчання)* проходить з відривом від теоретичного навчання в IV семестрі магістерської програми «Українська мова та література (для іноземців)», триває 6 тижнів і розрахована на 270 годин (9 кредитів). Студенти мають відвідати у закладі вищої освіти 10 лекційних та практичних занять зі спеціальності (українська мова, що вивчається ними як основна) і самостійно провести практичне заняття на молодших курсах бакалаврату спеціальності «Українська мова та переклад» або на підготовчому відділенні Київського національного університету імені Тараса Шевченка, а також скласти розгорнутий план заняття зі спеціальності. Мета дисципліни – формування в магістрів на базі одержаних теоретичних знань з фахових дисциплін практичних умінь та навичок в сучасних умовах роботи закладу вищої освіти; усвідомлення професійної значущості цих знань;

оволодіння магістрантами сучасними методами й прийомами підготовки й проведення лекційних, семінарських та практичних занять з фаху; виховання бажання систематично поновлювати й удосконалювати здобуті знання, творчо застосовувати їх на практиці [3, с. 3].

Це формулює певні завдання проведення фахово-виробничої (педагогічної) практики:

- поглиблення і закріплення теоретичних знань і практичних умінь, отриманих на лекціях і практичних заняттях з курсів методики викладання української мови як іноземної, педагогіки, психології;
- формування у студентів-іноземців соціально-комунікативних і соціально-психологічних умінь педагогічного спілкування;
- закріплення стимулу до оволодіння професії викладача.

Педагогічну практику прийнято диференціювати на «пасивну» й «активну». Під «пасивною» ми розуміємо відвідування іноземними студентами лекційних, семінарських чи практичних занять Інституту філології, проведення педагогічних і психологічних спостережень, обговорення побачених занять або позааудиторної роботи. Під «активною» практикою розуміємо підготовку і проведення практичного заняття з української мови для іноземних студентів бакалаврів.

Педагогічна практика загалом має актуалізувати методичну і професійну підготовку майбутнього викладача. У методиці виділяють сім груп таких компетентностей іноземних студентів: перцептивні, проєктувальні, адаптаційні, комунікативні, організаційні, пізнавальні, допоміжні.

Перцептивні компетентності містять розуміння психологічного стану студента, розподіл уваги на всіх студентів, розпізнавання міжособистісних стосунків у навчальній групі та ін. Ці компетентності складають основу соціальної перцепції або педагогічної спостережливості. Формування цієї групи компетентностей починається з перших днів практики. Проєктувальні компетентності містять уміння передбачити результати планування, уміння аналізувати навчальну ситуацію, обирати вірне рішення, уміння розподіляти навчальний матеріал та ін.

Адаптаційні компетентності – це здатність підбирати методи і прийоми навчання (а також матеріал – завдання, тексти та ін.) відповідно до мети, умов навчання.

Особлива роль у професійній підготовці належить формуванню комунікативних компетентностей, що містять: уміння встановлювати рівноправні мовленнєві відносини; уміння бути хорошим співрозмовником (легко входити в мовленнєвий контакт зі студентами-іноземцями різних культурних груп (поліактивних, моноактивних та реактивних), різного віку та індивідуальних зацікавлень); уміння виразно говорити (навіть дещо емоційно).

Під час практики звертається увага на експресивність мовлення викладача української мови як іноземної. Особливо це стосується студентів реактивної групи (китайці, японці та ін.), оскільки їм надзвичайно важко відкритися перед аудиторією або говорити досить голосно. Але їх перевагою є якісне розроблення структури заняття та розрахунок часу на кожен вид роботи під час практичного заняття з української мови як іноземної.

На думку деяких методистів, надзвичайне методичне значення мають голос, поза, жести, звички викладача. Вони можуть як стимулювати активність студентів, так і уповільнювати процес навчання. Наприклад, підвищений голос, жестикуляція допустимі в поліактивній групі іноземних студентів, але виключені в реактивній групі.

Організаційні компетентності пов'язані з умінням цілеспрямовано організовувати парну, групову, індивідуальну роботу на практичному занятті і поза ним.

Пізнавальні компетентності пов'язані з аналізом іноземними студентами власної педагогічної діяльності і діяльності одногрупників, методично коректним сприйняттям позитивного досвіду і творчим перетворенням його під час практичної навчальної діяльності.

Крім того, викладачеві української мови як іноземної необхідні і такі якості, як любов до своєї професії, самовідданість, бажання самоудосконалюватись, інтелігентність, оптимізм. Так, існують певні вимоги до рівня володіння мовою (лінгвістична, мовленнєва компетентності), методика її викладання (професійна компетентність), до якості особи викладача загалом (наприклад, до стилю викладання).

Формування педагогічних умінь і особистісних якостей – процес довготривалий і багатосторонній. Очевидно, що було б перебільшенням вважати, що він має отримати завершення під час навчання у закладі вищої освіти. Діапазон професії викладача потребує постійного оновлення, уточнення й поповнення професійних знань, навиків і умінь. Майбутній викладач української мови як іноземної має бути постійно готовий до роботи над собою з поглиблення своєї теоретичної та професійно-методичної підготовки. Необхідність виховання в собі терпіння, доброзичливості, стриманості, уважності, об'єктивності часто приходить до студентів саме під час педагогічної практики.

Фахово-виробнича (педагогічна) практика проводиться для закріплення і поглиблення теоретичних знань і практичних навиків у курсі методики викладання української мови як іноземної в умовах реального навчального процесу.

Об'єкти цілеспрямованої уваги студентів при відвідуванні занять інших викладачів:

- 1) визначення мети, типу заняття;
- 2) структура заняття (етапи, логічність, часові рамки);
- 3) мови, які використовуються у процесі роботи над новим матеріалом, при закріпленні, контролі;
- 4) засоби навчання;
- 5) країнознавчий аспект практичного заняття;
- 6) контакт викладача з аудиторією;
- 7) мовлення викладача (емоційність, чіткість, виразність, нормативність та ін.);
- 8) навчальна діяльність іноземних студентів (ступінь їх активності).

Так, перед проходженням «пасивної» частини педагогічної практики іноземні студенти II курсу магістратури отримали перелік конкретних запитань, на які вони мають відповісти після відвідування кожного з десяти практичних занять:

1. Назва дисципліни.
2. Дата і час проведення заняття.
3. Курс, група, кількість студентів.

4. Тема та мета заняття.
5. Запитання про хід заняття:
 - Чи перевіряв викладач домашнє завдання?
 - Чи було усне опитування студентів?
 - Що робили потім? Чи була нова тема?
 - Як викладач пояснював нову тему?
 - Робили завдання за підручником?
 - Які види роботи були на занятті?
 - Студенти були активні чи ні?
 - Як викладач закінчив заняття? Були виставлені бали чи ні? Дав викладач домашнє завдання чи ні?
 - Характеристика групи (дисципліна, національність):
 - Що вам сподобалося? Які були ваші враження?

Основні етапи роботи іноземних студентів під час проходження педагогічної практики:

1-й тиждень – консультації керівника практики, де він знайомить студентів з основними вимогами, нормативними положеннями і формами звітності з проходження практики, студент усвідомлює мету і завдання практики, планує основні види робіт. Викладач знайомить з рекомендованими до вивчення темами занять, визначає дату проведення заняття студентом. Плануючи проходження практики, студент набуває навичок планування навчального процесу, долучається до самоорганізації своєї діяльності у навчальному закладі.

2-й тиждень – вивчення навчальних програм, навчальної, навчально-методичної та наукової літератури, ілюстративних джерел. Вивчення досвіду викладання викладачів кафедри під час відвідання лекцій, семінарів, практичних занять з української мови. Вивчення методичних прийомів викладачів кафедри.

3-й тиждень – вивчення досвіду викладання викладачів кафедри. Знайомство з групою. Під час відвідання занять практиканти повинні ознайомитися з різними способами структурування і презентації навчального матеріалу, активізації навчальної діяльності, особливостями професійної риторики, з різними способами і прийомами оцінки навчальної діяльності у вищій школі, зі специфікою взаємодії в системі «студент-викладач». Складання планів-конспектів відвіданих занять.

4-й тиждень – вивчення досвіду викладання викладачів кафедри. Підготовка розгорнутого плану одного практичного заняття зі спеціальності (українська мова). План погоджується з керівником практики. Складання плану, добір ілюстративного матеріалу до заняття.

5-й тиждень – проведення практичного заняття за узгодженням з керівником практики планом. Обговорення заняття з керівником практики та присутніми на заняттях практикантами та викладачами кафедри.

6-й тиждень – підготовка звіту у формі портфолію матеріалів, який відображає зміст відвіданих та проведеного практичного заняття (розгорнутий план) й особливості організації навчальної діяльності студентів на цьому занятті. Публічний захист звіту та його обговорення [3, с. 7]

Види і форми контролю роботи студентів під час практики: систематичне ознайомлення із записами у зошитах практикантів (розклад практичних занять, прізвища викладачів, аналіз відвіданих занять, виконання індивідуальних завдань), індивідуальні консультації, обговорення запланованого заняття, проведення публічного захисту робіт. Під час оцінювання керівник педагогічною практикою враховує успішність комунікації «викладач – студент»; здатність практиканта адекватно оцінювати навчальну ситуацію і перебудовувати, за необхідності, план заняття; оптимальність застосування фахових умінь та навичок, сучасних педагогічних методів і прийомів і результативність засвоєння матеріалу аудиторією.

У кінці педагогічної практики студент готує звіт про відвідування усіх практичних занять, а також розгорнутий план самостійно проведеного практичного заняття для іноземних студентів бакалаврів за таким планом:

Тема:

Мета:

Хід заняття:

1. Організаційний момент (познайомитися зі студентами).
2. Перевірка домашнього завдання.
3. Ознайомлення з метою та темою практичного заняття.
4. Засвоєння навчального матеріалу за допомогою виконання різних завдань, застосування різноманітних методів (пояснення нового матеріалу, рольова гра, дискусія та ін.).
5. Підсумки заняття: домашнє завдання, відповіді на запитання студентів з приводу заняття.

Таким чином, проведене дослідження свідчить, що курс дисциплін з методики викладання української мови як іноземної має бути більше зорієнтований на професійну педагогічну підготовку іноземних студентів як майбутніх викладачів. Фахово-виробнича (педагогічна) практика для іноземних студентів в Інституті філології дозволяє їм зрозуміти мету свого навчання, а також зробити необхідні висновки для самоудосконалення.

Література:

1. Корсак О. І. Удосконалення педагогічної практики майбутніх викладачів іноземної мови. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/21938/1/13.pdf>
2. Методичні рекомендації до проведення педагогічної практики напряму підготовки 5.01010201 «Початкова освіта» / Упорядники Л. М. Прокопів, С. Ю. Довбенко, О. М. Сидорук; відповідальний за випуск Ю. М. Москаленко, Івано-Франківський коледж ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2015. 224 с.
3. Робоча програма навчальної дисципліни «Фахово-виробнича практика (з відривом від теоретичного навчання) для магістрів спеціальності «Українська мова та література». URL: <https://drive.google.com/file/d/1DNnRnOLncdiW8MxX1b7RjXK6vTRdZOxd/view>
4. Суддя З. О. Удосконалення теоретико-практичної підготовки студентів до педагогічної практики в процесі вивчення фахових дисциплін. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2006. № 5. С. 144–147.